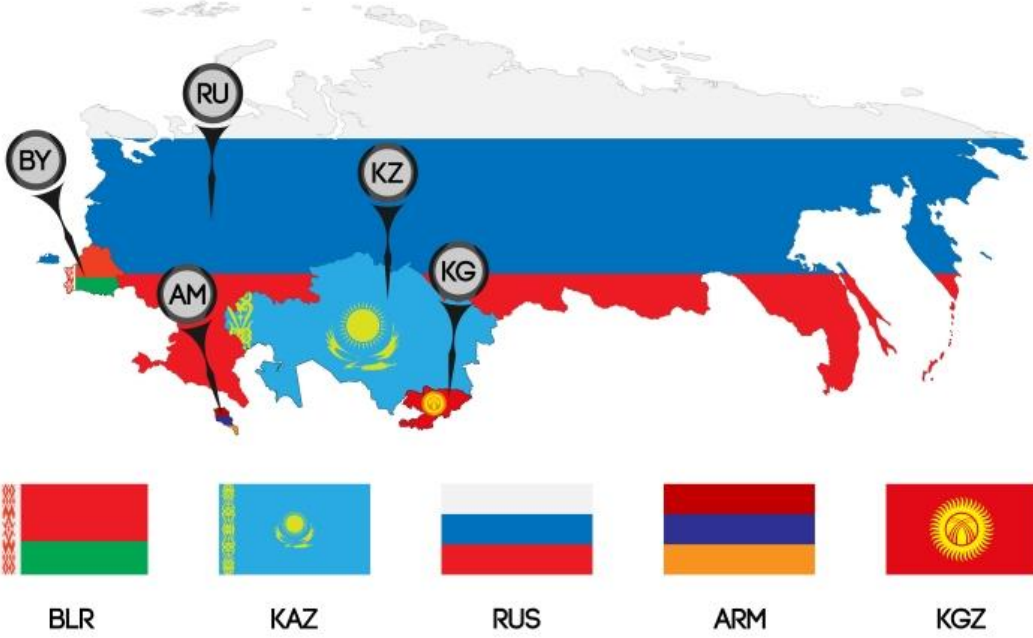

AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE TÜRKİYE

Ekonomik Araştırmalar Şubesi

İçindekiler

1. Avrasya Ekonomik Birliği'ne Giden Kilometre Taşları	3
2. Avrasya Ekonomik Birliği'ne Üye Ülkelere Ait Makroekonomik Göstergeler	6
2.1. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH)	6
2.2. Kişi Başına Düşen Milli Gelir (KBDMG).....	6
2.3. Nüfus	7
2.4. Dış Ticaret.....	8
2.5. Avrasya Birliği Ülkelerinde Birlik Üyeleri Arasındaki Dış Ticaret	10
2.6. Avrasya Birliği Ülkeleri ile Türkiye Arasındaki Dış Ticaret	13
Kaynakça	16

1. Avrasya Ekonomik Birliği'ne Giden Kilometre Taşları

Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Belarus (Beyaz Rusya) Sosyalist Cumhuriyeti, Ermeni Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Estonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Letonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Litvanya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Moldova Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Özbek Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Tacik Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Türkmen Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ve Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nden oluşan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği (SSCB)'nin 1991 yılında dağılması ile Beyaz Rusya, Ukrayna ve Rusya Federasyonu öncülüğünde Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) kurulmuştur. Bu üç ülkenin girişimleri ile SSCB'yi oluşturan 15 ülkeden Letonya, Gürcistan, Estonya ve Litvanya hariç kalan 12 ülke BDT kuruluşunda yer almıştır. Gürcistan'ın 2009 yılında, Ukrayna'nın ise 2014 yılında topluluktan ayrılmaları sonucu toplulukta şu an için 10 üye ülke bulunmaktadır.

Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev, 29 Mart 1994'te Rusya'ya ilk resmi ziyareti sırasında Lomonosov Moskova Devlet Üniversitesi'nde ilk defa Avrasya Devletleri Birliği fikrini dile getirmiştir.

1994 yılının Haziran ayında, Devlet Başkanlarına ayrıntılı bir entegrasyon projesi sunuldu ve ardından basında yayımlandı. İlk defa, entegrasyon ittifakına resmi bir belgede "Avrasya Birliği" adı verildi.

Belarus Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu, tarafların ekonomik temsilcileri arasındaki serbest ekonomik iş birliğini engelleyen engelleri ortadan kaldırmak, serbest ticaret ve adil rekabeti sağlamak ve nihayetinde tarafların sürdürülebilir ekonomik gelişimini sağlamak için 1995 yılında 26 Şubat 1999 yılında oluşacak Gümrük Birliği için antlaşma imzalamıştır. Üç Devlet tarafından 1995 yılında imzalanan bu antlaşma, şu anda Avrasya bölgesindeki entegrasyonun da başlangıç noktasını oluşturmaktadır.

Belarus, Kazakistan, Kırgızistan ve Rusya entegrasyonun daha da kolaylaştırılması için ekonomik ve insani alanındaki entegrasyonun derinleştirilmesine ilişkin anlaşma ve ilgili koordine edici organların oluşturulmasıyla birlikte, 1995'te Egemen Cumhuriyetler Birliği (Belarus ve Rusya) oluşturulmasına ilişkin anlaşma yapılmıştır. Dört ülke 29 Mart 1996'da Ekonomik ve İnsani Bütünleşmeyi Derinleştirme Anlaşması'nı imzaladıktan sonra Tacikistan Cumhuriyeti'nin antlaşmaya katılmasını 1998'de kabul etmiştir. Belarus Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti, Kırgızistan Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu ve Tacikistan

Cumhuriyeti Cumhurbaşkanları 26 Şubat 1999 tarihinde Moskova'da Gümrük Birliği ve Tek Ekonomik Alan Antlaşması'nı imzalamışlardır.

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) üyesi devletler tarafından 10 Ekim 2000'de Astana'da (Kazakistan) daha önce önerilen Gümrük Birliği ve Tek Ekonomik Alanın oluşumunu desteklemek için Avrasya Ekonomik Topluluğu (Eurasian Economic Community, EAEC, EurAseC/EvrAzES) kurulmasına karar verilmiştir. Bu anlaşmayı Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan imzalamıştır. Günümüzde, Ermenistan, Moldova, Ukrayna ve Özbekistan bu anlaşmada gözlemci statüsündedir.

Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan hükümetleri Nisan 1994'te Orta Asya Ekonomik Topluluğu (Central Asian Economic Community/CAEC; Central Asian Cooperation Organization/CACO) oluşturmak için bir anlaşmaya imza atmışlardır. Bu oluşuma Tacikistan 1998 Mart ayında tam üye olmuştur. Bu topluluk aynı zamanda Ortak Ekonomik Alan (Common Economic Space / CES) ve Orta Asya Birliği (Central Asian Union) olarak da anılmaktadır. Üye devletlerin başkanlarının Taşkent'te (Özbekistan) imzalanan Taşkent Bildirgesi uyarınca mevcut başlık altında, 28 Aralık 2001'de yeniden düzenlenmiştir. Bu topluluk, 7 Ekim 2005'te Avrasya Ekonomik Topluluğu (EurAseC) ile birleştiğinde ortadan kalkmıştır. Böylece Belarus Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti, Kırgızistan Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Tacikistan Cumhuriyeti ve Özbekistan Cumhuriyeti tarafından Avrasya Ekonomi Topluluğu oluşturulmuştur. Topluluk 1 Ocak 2015'te Avrasya Ekonomik Birliği (Eurasian Economic Union /EAEU) adını almıştır.

Belarus, Kazakistan, Rusya ve Ukrayna, 19 Eylül 2003'te Yalta'da Ortak Ekonomik Alan (Common "Single" Economic Space "Zone" /CES) oluşumu anlaşmasını (Serbest Ticaret Anlaşması) imzalamıştır. Anlaşmaya taraf hükümetler, malların, hizmetlerin, sermayenin ve emeğin serbest dolaşımını sağlayan tek bir ekonomik alan yaratmak için Ortak Ekonomik Alan yasal çerçeve çalışmalarını başlatmıştır. Ağustos 2006'da Soçi'de yapılan gayri resmi bir zirvede, Avrasya Ekonomik Topluluğu üye ülkeleri Başkanları, Belarus Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu Gümrük Birliği'ni oluşturma çalışmalarını yoğunlaştırmaları gerektiğine karar vermişlerdir. Bu birliğe, ekonomileri hazır olur olmaz Kırgızistan Cumhuriyeti ve Tacikistan Cumhuriyeti'nin katılması kararlaştırılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Belarus Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu 16 Ekim 2007'de Duşanbe'de Tek Gümrük Bölgesi'nin yaratılması ve Gümrük Birliği'nin kurulması antlaşmasını imzalamıştır. Bu antlaşma ile, malların karşılıklı ticarete serbest dolaşımını

sağlamak, Gümrük Birliği ile üçüncü ülkeler arasındaki ticarete elverişli koşulları sağlamak ve ekonomik entegrasyonu teşvik etmek amaçlanmıştır. Belarus Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu Ocak 2010'da Gümrük Birliği'ni başlattı. Böylece, Ortak Gümrük Tarifesi uygulandı, iç sınırlardaki gümrük işlemleri ve gümrük kontrolü iptal edildi ve malların serbest dolaşımı serbest bırakıldı. Beyaz Rusya Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu Aralık 2010'da Tek Ekonomik Alanın işleyişine temel teşkil eden 17 birincil uluslararası anlaşmayı kabul etti ve ayrıca Tek Ekonomik Alanının Kurulması Hakkında Beyanname'yi imzaladılar.

Kasım 2011'de Gümrük Birliği'ne üye devletlerin başkanlarının toplantısı sırasında, Avrasya Ekonomik Entegrasyon beyanını imzalayarak Gümrük Birliği'nin başarılı bir şekilde çalıştığını ilan etmiş ve bir sonraki entegrasyon aşaması olan Tek Ekonomik Alan'a geçişi ilan etmişlerdir. Gümrük Birliği üye ülkeleri başkanları ayrıca Avrasya Ekonomik Komisyonu Antlaşmasını da imzaladılar. Kırgız Cumhuriyeti'nin Gümrük Birliği'ne katılımına ilişkin müzakerelerin başlatılmasına Ekim 2011'de karar verilmiştir. Devlet başkanları düzeyindeki Yüksek Avrasya Ekonomik Konseyi, Tek Ekonomik Alanını oluşturan anlaşmaların 1 Ocak 2012'de yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Aynı zamanda sadece malların değil, hizmetlerin, sermayenin ve emekten oluşan "dört özgürlüğün" serbest dolaşımını sağlayan yasal anlaşmalar yürürlüğe girmesi ve tamamen uygulanması için 50'den fazla belge hazırlanmıştır. Moskova merkezli Avrasya Ekonomik Komisyonu 2012 Şubat ayında çalışmalarına başlamıştır.

29 Mayıs 2014 tarihinde, Gümrük Birliğine üye devlet başkanları ve Ortak Ekonomik Alan üye devletleri, Yüksek Avrasya Ekonomik Konseyi toplantısında Avrasya Ekonomik Birliği'nin (EAEU) 2025 yılında nihai hedef olarak kurulması için anlaşma imzalamışlardır. Antlaşma, Avrasya ekonomik projesinin yeni, daha yüksek bir entegrasyon seviyesine geçişinin bir dönüm noktası haline gelmiştir. Ermenistan Cumhuriyeti'nin Avrasya Ekonomik Birliği'ne katılımı anlaşması, Yüksek Avrasya Ekonomi Konseyi'nin oturumu sırasında 10 Ekim 2014'te Minsk'te imzalanmıştır. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Avrasya Ekonomik Birliği'ne katılımı anlaşması ise 23 Aralık 2014'te Moskova'da imzalanmıştır.

Avrasya Ekonomik Birliği anlaşması 1 Ocak 2015'te yürürlüğe girmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere Avrasya Ekonomi Topluluğu bu tarihten itibaren Avrasya Ekonomik Birliği (Eurasian Economic Union /EAEU) adını almıştır (Avrasya Ekonomik Topluluğu (EvrAzEs), 2019), (Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT, Commonwealth of Independent States/CIS), 2019), (Eurasian Economic Union (EAEU), 2019), (Union of International Associations (UIA), 2019).

2. Avrasya Ekonomik Birliği'ne Üye Ülkelere Ait Makroekonomik Göstergeler

Bu bölümde Rusya, Kazakistan, Belarus, Ermenistan ve Kırgızistan'dan oluşan Avrasya Ekonomik Birliği ile ilgili makro ekonomik göstergeler incelenecektir.

2.1. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH)

Tablo 1'de Avrasya Ekonomik Birliği ülkelerinin 2018 yılına ait GSYH'si ile 2019-2024 dönemine ait GSYH projeksiyonları görölmektedir. Birliği oluşturan beş üye ülkeden en fazla GSYH'ye Rusya'nın sahip olduğu görölmürken, onu sırası ile Kazakistan, Belarus, Ermenistan ev Kırgızistan izlemektedir. Beş ülkenin toplam milli geliri 2018 yılında yaklaşık 1,9 trilyon dolar iken IMF projeksiyonuna göre 2024 yılında 2,3 trilyon dolara yükselmesi beklenmektedir. Ülkeler arasında en fazla milli gelir artışın yıllık %6,9 bileşik büyüme oranı ile Kazakistan'da olması beklenirken onu %6,3 büyüme oranı ile Ermenistan izlemektedir. En büyük ekonomiye sahip Rusya'nın ise yıllık %2,7 büyümesi beklenmektedir. Beş ülkenin toplamda ise milli gelirlerinin yıllık ortalama %3,1 büyümesi beklenmektedir.

Tablo 1. Avrasya Ekonomik Birliği Ülkelerine Ait GSYH (2008-2024, milyon \$)

Ülke	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Değişim (CAGR)
Ermenistan	12.433	13.444	14.132	15.025	15.975	16.937	17.953	6,3%
Belarus	59.643	62.572	63.582	64.004	65.209	66.486	67.354	2,0%
Kazakistan	172.941	170.326	182.623	196.871	213.339	236.572	258.459	6,9%
Kırgızistan	8.093	8.261	8.715	9.218	9.822	10.344	10.893	5,1%
Rusya	1.657.290	1.637.892	1.657.539	1.714.313	1.782.057	1.858.609	1.940.442	2,7%
Avrasya Ekonomik Birliği Toplamı	1.912.418	1.894.514	1.928.611	2.001.452	2.088.424	2.190.971	2.297.125	3,1%

Kaynak: (Uluslararası Para Fonu (IMF), 2019)

2.2. Kişi Başına Düşen Milli Gelir (KBDMG)

Tablo 2'de Avrasya Ekonomik Birliği ülkelerinin IMF verilerine göre 2018 yılına ait KBDMG'si ile 2019-2024 dönemine ait KBDMG projeksiyonları görölmektedir. Beş ülke arasında 2018 yılında en yüksek kişi başına düşen milli gelire 11.289 dolar ile Rusya sahip olurken onu 9.401 dolar ile Kazakistan, 6.283 dolar ile Belarus, 4.187 dolar ile Ermenistan ve 1.293 dolar ile Kırgızistan izlemektedir. Beş üye ortalamada ise 2018 yılında 10.398 dolarlık KBDMG'ye sahip olmuştur. 2018-2024 döneminde en fazla KBDMG artışının %44,3 ile Ermenistan'da gerçekleşmesi beklenirken onu %38,2'lik gelir artışı ile Kazakistan, %19'luk

artış ile Kırgızistan, %17,9'luk artış ile Rusya ve %16'lık artış ile Belarus izlemektedir. Birliğin ortalama KBDMG'sinin 2019 yılında azalış göstermesi beklenirken 2020 yılından itibaren ise ortalamanın artması beklenmektedir.

Tablo 2. Avrasya Ekonomik Birliği Ülkelerinde Yıllara Göre KBDMG Projeksiyonları

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Değişim (2018-2024)
Ermenistan	4.187	4.527	4.759	5.059	5.378	5.702	6.043	44,3%
Belarus	6.283	6.603	6.744	6.823	6.986	7.159	7.289	16,0%
Kazakistan	9.401	9.139	9.672	10.291	11.007	12.048	12.992	38,2%
Rusya	11.289	11.162	11.305	11.704	12.183	12.728	13.314	17,9%
Kırgızistan	1.293	1.292	1.337	1.385	1.445	1.492	1.539	19,0%
Ortalama	10.398	10.285	10.458	10.842	11.304	11.853	12.422	19,5%
Avrasya Ekonomik Birliği Toplam Yıllık Artış (%)	-	-1,09%	1,68%	3,67%	4,26%	4,85%	4,80%	

Kaynak: (Uluslararası Para Fonu (IMF), 2019)

2.3. Nüfus

Tablo 3'de Avrasya Ekonomik Birliği ülkelerinin IMF verilerine göre 2018 yılına ait nüfusları ile 2019-2024 dönemine ait nüfus projeksiyonları görülmektedir.

Beş ülke arasında 2018 yılında en yüksek nüfusa 146,8 milyon kişi ile Rusya sahip olurken onu 18,4 milyon kişi ile Kazakistan, 9,5 milyon kişi ile Belarus, 6,3 milyon kişi ile Kırgızistan ve yaklaşık 3 milyon kişi ile Ermenistan izlemektedir. Beş üyenin 2018 yılında toplamda nüfusu 183,9 milyon olmuştur. Birliğin 2024 yılında nüfusu 2018 yılına göre %0,5'lik artış ile 184,9 milyona yükselmesi beklenmektedir.

2018-2024 döneminde en fazla nüfus artışının %13,1 ile Kırgızistan'da gerçekleşmesi beklenirken onu %8,1'lik nüfus artışı ile Kazakistan izlemektedir. Ermenistan'ın nüfusunun neredeyse artmayacağı varsayılırken, Belarus'un nüfusunun %2,7 Rusya'nın nüfusunun ise %0,7 azalacağı öngörülmektedir. Birliğin toplam nüfusunun 2019-2024 döneminde her yıl artması beklenmektedir.

Tablo 3. Avrasya Ekonomik Birliği Ülkelerinde Nüfus Projeksiyonu (1.000 kişi)

Ülke	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Değişim (2018-2024)
Ermenistan	2.969	2.969	2.970	2.970	2.970	2.970	2.970	0,0%
Belarus	9.492	9.475	9.428	9.380	9.334	9.287	9.240	-2,7%
Kazakistan	18.396	18.637	18.882	19.129	19.380	19.635	19.893	8,1%
Rusya	146.800	146.730	146.618	146.466	146.267	146.024	145.739	-0,7%
Kırgızistan	6.257	6.389	6.517	6.654	6.795	6.931	7.077	13,1%
Toplam	183.914	184.200	184.415	184.599	184.746	184.847	184.919	0,5%
Toplam Yıllık Artış (%)	-	0,16%	0,12%	0,10%	0,08%	0,05%	0,04%	

Kaynak: (Uluslararası Para Fonu (IMF), 2019)

2.4. Dış Ticaret

Tablo 4'de Avrupa Ekonomik Birliği ülkelerinin 2014-2018 dönemi için dış ticareti verileri görölmektedir.

En fazla ihracatı Rusya'nın yaptığı görölrken bu ülke 2014 yılında 498 milyar dolarlık ihracat yaparken 2018 yılında 449,3 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. Rusya birliğin toplam ihracatının yaklaşık %82'sini tek başına yapmaktadır. Rusya'yı sırası ile Kazakistan, Belarus, Ermenistan ve Kırgızistan izlemektedir. Birliğin beş üyesi toplamda 2014 yılında 616,7 milyar dolarlık ihracat yaparken 2018 yılında ise ihracatları 548,2 milyar dolara yükselmiştir.

Kazakistan 2018 yılında 2017 yılına göre ihracatını %25,7 artırırken onu %25,1'lik ihracat artışı ile Rusya izlemektedir. İhracatta en az artışın ise %2,5 ile Kırgızistan'da olduğu görölmektedir.

Beş ülkenin ithalatları incelendiğinde ise, en fazla ithalatı ihracatta olduğu gibi Rusya'nın yaptığı görölrken bu ülke 2014 yılında 286,6 milyar dolarlık ithalat yaparken 2018 yılında ithalatı 238,2 milyar dolara gerilemiştir. Rusya birliğin toplam ithalatının yaklaşık %74,6'sını tek başına yapmaktadır. Rusya'yı sırası ile Belarus, Kazakistan, Kırgızistan ve Ermenistan izlemektedir. Birliğin beş üyesi toplamda 2014 yılında 378,3 milyar dolarlık ithalat yaparken 2018 yılında ise ithalatları 319,2 milyar dolara gerilemiştir.

Birliğin toplamda dış ticaret fazlası verdiği görölmektedir.

Ermenistan 2018 yılında 2017 yılına göre ithalatını %24,6 artırırken onu %18,1'lik ihracat artışı ile Kırgızistan izlemektedir. İthalatta en az artışın ise %4,4 ile Rusya'da olduğu görölmektedir.

Tablo 4. Avrasya Ekonomik Birliği Dış Ticareti (2014-2018, milyar \$)

	İhracat							İthalat						
	2014	2015	2016	2017	2018	Ülkenin payı (%)	Değişim (2017-2018, %)	2014	2015	2016	2017	2018	Ülkenin payı (%)	Değişim (2017-2018, %)
Rusya Federasyonu	497,8	343,9	285,5	359,2	449,3	82,0%	25,1%	286,6	182,8	182,3	228,2	238,2	74,6%	4,4%
Kazakistan	79,5	46,0	36,8	48,5	61,0	11,1%	25,7%	41,3	30,6	25,2	29,6	32,5	10,2%	9,9%
Belarus	36,1	26,7	23,5	29,2	33,7	6,2%	15,3%	40,5	30,3	27,6	34,2	38,4	12,0%	12,2%
Ermenistan	1,5	1,5	1,8	2,1	2,4	0,4%	11,1%	4,2	3,3	3,2	3,9	4,8	1,5%	24,6%
Kırgızistan	1,9	1,4	1,4	1,8	1,8	0,3%	2,5%	5,7	4,1	3,8	4,5	5,3	1,7%	18,1%
Avrasya Ekonomik Birliği Toplamı	616,7	419,4	349,0	440,8	548,2	100,0%	24,4%	378,3	251,0	242,1	300,4	319,2	100,0%	6,3%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), Trademap, 2019)

Tablo 5'de Avrupa Ekonomik Birliği ülkelerinin IMF ihracat büyüme oranı beklentilerine 2019-2024 dönemi için ihracat projeksiyonu görülmektedir.

Birlik ülkelerinden 2024 yılında en fazla ihracatı 2018 yılında olduğu gibi yine Rusya'nın yapacağı öngörülürken bu ülkenin ihracatının 2024 yılında 495,3 milyar dolar olması beklenmektedir. Rusya'yı 2024 yılındaki 71,2 milyar dolarlık ihracat ile Kazakistan'ın takip etmesi beklenirken bu 2 ülkeyi sırası ile Belarus, Ermenistan ve Kırgızistan'ın izleyeceği öngörülmektedir.

2018-2024 döneminde ihracatında en fazla artışın beklendiği ülke ise %34,2'lik artış ile Ermenistan olurken onu %17,4'lük ihracat artışı ile Kırgızistan, %16,8 artış ile Kazakistan ve %10,2'lik artış ile Rusya izlemiştir. Belarus'un ihracatında ise 6 yıllık dönem sonunda %3,3'lük düşüş beklenmektedir.

Tablo 5. Avrasya Ekonomik Birliği İhracat Projeksiyonu (2014-2018, milyar \$)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Değişim (2018-2024)
Ermenistan	2.383	2.410	2.519	2.661	2.814	3.017	3.200	34,2%
Belarus	33.726	33.423	33.233	33.118	32.970	32.808	32.598	-3,3%
Kazakistan	60.956	60.123	61.369	62.678	63.776	68.984	71.185	16,8%
Rusya	449.347	481.332	494.847	508.203	537.700	512.874	495.288	10,2%
Kırgızistan	1.835	1.893	1.951	2.004	2.054	2.105	2.155	17,4%
Toplam	548.248	579.180	593.919	608.665	639.313	619.787	604.425	10,2%
Toplam Yıllık Artış (%)	-	5,64%	2,54%	2,48%	5,04%	-3,05%	-2,48%	

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), Trademap, 2019) ve (Uluslararası Para Fonu (IMF), 2019)

Tablo 6'da Avrupa Ekonomik Birliği ülkelerinin IMF ithalat büyüme oranı beklentilerine 2019-2024 dönemi için ithalat projeksiyonu görölmektedir.

Birlik ülkeleri içinde 2024 yılında en fazla ithalatı 2018 yılında olduğu gibi yine Rusya'nın yapacağı öngörölürken bu ülkenin ithalatının 2024 yılında 291,8 milyar dolar olması beklenmektedir. Rusya'yı 2024 yılındaki 41,9 milyar dolarlık ithalat ile Kazakistan'ın takip etmesi beklenirken bu iki ülkeyi sırası ile 35,8 milyar dolarlık ithalat ile Belarus, 6,5 milyar dolarlık ithalat ile Kırgızistan ve 6,1 milyar dolarlık ithalat ile Ermenistan'ın izleyeceği öngörölürmektedir.

2018-2024 döneminde ithalatını en fazla artıracak olan ülkenin Kazakistan olması beklenirken, bu ülkenin ithalatının %28,7 artması öngörölürmektedir. Kazakistan'ı %26,5'lik ithalat artışı ile Ermenistan, %22,9'luk artış ile Kırgızistan ve %22,5'lik artış ile Rusya izlemektedir. Belarus'un ise ihracatında olduğu gibi ithalatında da 6 yıllık dönem sonunda %6,7'lik düşüş beklenmektedir.

Tablo 6. Avrasya Ekonomik Birliği İthalat Projeksiyonu (2014-2018, milyar \$)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Değişim (2018-2024)
Ermenistan	4.850	4.933	5.109	5.345	5.593	5.849	6.134	26,5%
Belarus	38.409	38.055	37.399	36.816	36.354	35.874	35.839	-6,7%
Kazakistan	32.534	34.141	35.622	37.178	38.713	40.274	41.886	28,7%
Rusya	238.151	242.338	252.502	260.971	270.932	281.566	291.832	22,5%
Kırgızistan	5.292	5.604	5.626	5.841	6.083	6.349	6.501	22,9%
Toplam	319.236	325.072	336.258	346.151	357.675	369.913	382.192	19,7%
Toplam Yıllık Artış (%)	-	1,83%	3,44%	2,94%	3,33%	3,42%	3,32%	

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), Trademap, 2019) ve (Uluslararası Para Fonu (IMF), 2019)

2.5. Avrasya Birliği Ülkelerinde Birlik Üyeleri Arasındaki Dış Ticaret

Tablo 7'de Avrupa Ekonomik Birliği ülkelerinin 2018 verilerine göre kendi aralarında gerçekleşen dış ticaret görölmektedir. Birlik üyesi beş ülke 2018 yılında birbirlerine toplamda 58,7 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. Beş ülke toplamda ise dünya geneline 548,2 milyar dolarlık ihracat yaparken birbirlerine yaptıkları ihracat toplam ihracatın %10,7'sini oluşturmaktadır. Birlik üyesi ülkeler arasında 2018 yılında en çok ihracatı 449,3 milyar dolar

ile Rusya yaparken, onu 60,9 milyar dolarlık ihracat ile Kazakistan, 33,7 milyar dolar ile Belarus, 2,4 milyar dolar ile Ermenistan ve 1,8 milyar dolar ile Kırgızistan yapmıştır.

Ülkelerin birlik üyesi diğer ülkelere yaptıkları ihracatın ülkenin toplam ihracatı içindeki payları incelendiğinde en yüksek paya %41 ile Belarus sahip olmuştur. Belarus dünya geneline yaptığı toplam ihracatın ağırlıklı olarak Rusya'ya olmak üzere yaklaşık %41'ini birlik üyesi diğer dört ülkeye yapmaktadır.

Beş ülke toplamda dünya genelinden 319,2 milyar dolarlık ithalat yaparken birbirlerinden yaptıkları ithalat toplam ithalatın %18,4'ünü oluşturmaktadır. Birlik üyesi beş ülke ihracatta yoğunlaşma yaşamazken (birbirlerine yaptıkları ihracatın payı düşük) ithalatta ise ihracatlarına göre yoğunlaşma yaşamışlardır (birbirlerine yaptıkları ihracatın payı yüksek). Bu da birlik ihracatında en çok ağırlığa sahip Rusya'nın dünya geneline enerji ihraç eden bir ülke olmasından bir başka ifade ile birlik dışında birçok ülkeye ihracat yapmasından kaynaklanmaktadır.

Birlik üyesi ülkeler arasında 2018 yılında en çok ithalatı ise 238,2 milyar dolar ile Rusya yaparken, onu 38,4 milyar dolarlık ithalat ile Belarus, 32,5 milyar dolar ile Kazakistan, 5,3 milyar dolar ile Kırgızistan ve 4,8 milyar dolar ile Ermenistan yapmıştır.

Ülkelerin birlik üyesi diğer ülkelere yaptıkları ithalatın ülkenin toplam ithalatı içindeki payları incelendiğinde en yüksek paya %57,1 ile Belarus sahip olmuştur. Belarus dünya genelinden yaptığı toplam ithalatın yaklaşık %57'sini ağırlıklı olarak Rusya'dan olmak üzere birlik üyesi diğer dört ülkeden yapmaktadır.

Rusya birlik üyesi ülkelere 2018 yılında en çok ihracatı 21,8 milyar dolar ile Belarus'a yaparken en çok ithalatı ise 12,9 milyar dolar ile yine Belarus'dan gerçekleştirmiştir.

Kazakistan birlik üyesi ülkelere 2018 yılında en çok ihracatı 5,2 milyar dolar ile Rusya'ya yaparken en çok ithalatı ise 12,9 milyar dolar ile yine Rusya'dan gerçekleştirmiştir.

Kırgızistan birlik üyesi ülkelere 2018 yılında en çok ihracatı 356,5 milyon dolar ile Rusya'ya yaparken en çok ithalatı ise 1,6 milyar dolar ile yine Rusya'dan gerçekleştirmiştir.

Belarus birlik üyesi ülkelere 2018 yılında en çok ihracatı 12,9 milyar dolar ile Rusya'ya yaparken en çok ithalatı ise 21,8 milyar dolar ile yine Rusya'dan gerçekleştirmiştir.

Ermenistan birlik üyesi ülkelere 2018 yılında en çok ihracatı 641,9 milyon dolar ile Rusya'ya yaparken en çok ithalatı ise 1,3 milyar dolar ile yine Rusya'dan gerçekleştirmiştir.

Birlik üyesi beş ülkenin birbirleri ile yaptıkları dış ticaret incelendiğinde Rusya'nın hem kalan dört ülkenin ihracatında hem de ithalatında önemli bir role sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Avrasya Birliği Ülkelerinde Birlik Üyeleri Arasındaki Dış Ticaret (2018, milyon \$)

İthalatçı Ülke \ İhracatçı Ülke	Rusya	Kazakistan	Kırgızistan	Belarus	Ermenistan	Avrasya Ekonomik Birliği Toplamı	Ülkenin Toplam İhracatı	AEB Ülkelerine Yapılan İhracatın Ülkenin Toplam İhracatına Oranı
	Rusya	0	12.923,33	1.635,41	21.819,80	1.341,38	37.720	449.347,16
Kazakistan	5.162,09	0	634,87	87,54	7,45	5.892	60.956,23	9,7%
Kırgızistan	356,53	270,29	0	12,05	0,13	639	1.835,18	34,8%
Belarus	12.879,21	782,27	120,32	0	37,39	13.819	33.726,14	41,0%
Ermenistan	641,86	9,78	0,97	11,74	0	664	2.383,41	27,9%
Avrasya Ekonomik Birliği Toplamı	19.039,68	13.985,67	2.391,57	21.931,13	1.386,35	58.734	548.248	10,7%
Ülkenin Toplam İthalatı	238.151,38	32.533,54	5.291,95	38.408,91	4.849,94	319.236		
AEB Ülkelerinden Yapılan İthalatın Ülkenin Toplam İthalatına Oranı	8,0%	43,0%	45,2%	57,1%	28,6%	18,4%		

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), Trademap, 2019)

Birlik ülkelerinin toplam dış ticaret dengeleri incelendiğinde Rusya 211,2 milyar dolar ticaret fazlası verirken Kazakistan ise 28,4 milyar dolarlık dış ticaret fazlası vermiştir. Belarus 4,7 milyar dolar, Kırgızistan 3,5 milyar dolar, Ermenistan ise 2,5 milyar dolar dış ticaret açığı vermiştir.

Birlik ülkelerinin kendi aralarındaki dış ticaret dengeleri incelendiğinde Rusya 19,4 milyar dolar ticaret fazlası verirken Kazakistan 7,3 milyar dolarlık, Belarus 8,7 milyar dolar, Kırgızistan 1,5 milyar dolar, Ermenistan ise 637,5 milyon dolarlık dış ticaret açığı vermiştir.

2.6. Avrasya Birliği Ülkeleri ile Türkiye Arasındaki Dış Ticaret

Tablo 8'de Avrupa Ekonomik Birliği ülkelerinin 2018 verilerine göre kendi aralarında gerçekleşen ihracatları ile Türkiye'ye yaptıkları ihracat görülmektedir. Birlik üyeleri 2018 yılında dünyaya 548,2 milyar dolarlık ihracat yaparken bunun 58,7 milyar dolarını birbirlerine 22,9 milyar dolarını ise Türkiye'ye gerçekleştirmişlerdir. Birlik üyelerinin birbirlerine yaptıkları ihracatın toplam ihracatlarına oranı %10,7 olarak gerçekleşirken Türkiye'ye yaptıkları ihracatın toplam ihracatları içindeki payı ise %4,2 olmuştur. Birlik üyesi ülkeler toplam ihracatlarının %85,1'ini ise birlik üyesi ve Türkiye dışındaki diğer ülkelere yapmışlardır. Beş ülke arasında Türkiye'ye en çok ihracatı 21,3 milyar dolar ile net enerji ihracatçısı olan Rusya yaparken, onu 1,2 milyar dolarlık ihracat ile Kazakistan, 182,4 milyon dolarlık ihracat ile Belarus, 104,3 milyon dolarlık ihracat ile Kırgızistan ve 2,4 milyon dolarlık ihracat ile Ermenistan izlemektedir. Türkiye'ye yaptıkları ihracatın toplam ihracatları içindeki payları incelendiğinde en yüksek paya %5,7 ile Kırgızistan sahip olurken, onu sırası ile %4,8 ile Rusya, %2 ile Kazakistan, %0,5 ile Belarus ve %0,1 ile Ermenistan izlemektedir.

Tablo 8. Avrasya Birliği Ülkelerinin Türkiye'ye Yaptığı İhracat (2018, milyon \$)

Ülke	Avrasya Birliği Ülkelerine Yaptığı Toplam İhracat	Türkiye'ye Yaptığı Toplam İhracat	Ülkenin Toplam İhracatı	Birlik Üyelerine Yapılan İhracatın Payı (%)	Türkiye'ye Yapılan İhracatın Payı (%)
Rusya	37.719,9	21.345,0	449.347,2	8,4%	4,8%
Kazakistan	5.891,9	1.242,0	60.956,2	9,7%	2,0%
Kırgızistan	639,0	104,3	1.835,2	34,8%	5,7%
Belarus	13.819,2	182,4	33.726,1	41,0%	0,5%
Ermenistan	664,4	2,5	2.383,4	27,9%	0,1%
Toplam	58.734	22.876	548.248	10,7%	4,2%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), Trademap, 2019)

Tablo 9'da Avrupa Ekonomik Birliği ülkelerinin 2018 verilerine göre kendi aralarında gerçekleşen ithalatları ile Türkiye'den yaptıkları ithalat görülmektedir. Birlik üyeleri 2018 yılında dünyadan 319,2 milyar dolarlık ithalat yaparken bunun 57,6¹ milyar dolarını birbirlerinden 6,2 milyar dolarını ise Türkiye'den gerçekleştirmişlerdir. Birlik üyelerinin birbirlerine yaptıkları ithalatın toplam ithalatlarına oranı %18 olarak gerçekleşirken Türkiye'den yaptıkları ithalatın toplam ithalatları içindeki payı ise %1,9 olmuştur. Birlik üyesi ülkeler toplam ithalatların %80'nini ise birlik üyesi ve Türkiye dışındaki diğer ülkelerden yapmışlardır. Beş ülke arasında Türkiye'den en çok ithalatı 4,2 milyar dolar ile Rusya yaparken, onu 799,3 milyon dolarlık ithalat ile Belarus, 655 milyon dolarlık ithalat ile Kazakistan, 290 milyon dolarlık ithalat ile Kırgızistan ve 250,7 milyon dolarlık ithalat ile Ermenistan izlemektedir.

Türkiye'ye yaptıkları ihracatın toplam ihracatları içindeki payları incelendiğinde en yüksek paya %5,7 ile Kırgızistan sahip olurken, onu sırası ile %4,8 ile Rusya, %2 ile Kazakistan, %0,5 ile Belarus ve %0,1 ile Ermenistan izlemektedir.

Tablo 9. Avrasya Birliği Ülkelerinin Türkiye'den Yaptığı İthalat (2018, milyon \$)

Ülke	Avrasya Birliği Ülkelerinden Yaptığı Toplam İthalat	Türkiye'den Yaptığı Toplam İthalat	Ülkenin Toplam İthalatı	Birlik Üyelerine Yapılan İthalatın Payı (%)	Türkiye'ye Yapılan İthalatın Payı (%)
Rusya	18.350,5	4.215,9	238.151,4	7,7%	1,8%
Kazakistan	13.222,5	655,0	32.533,5	40,6%	2,0%
Kırgızistan	2.161,3	290,2	5.291,9	40,8%	5,5%
Belarus	22.558,0	799,3	38.408,9	58,7%	2,1%
Ermenistan	1.301,8	250,7	4.849,9	26,8%	5,2%
Toplam	57.594	6.211	319.236	18,0%	1,9%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), Trademap, 2019)

Birlik ülkelerinin Türkiye ile dış ticaret dengeleri incelendiğinde Rusya 17,1 milyar dolar ticaret fazlası verirken Kazakistan 581,1 milyon dolarlık dış ticaret fazlası vermiştir. Türkiye ile olan

¹ Bu rakam TradeMap'ten alınan ülkelerin birbirlerinden yaptıkları ithalat verilerine göre hesaplanmıştır. Daha önceki bölümde birbirlerine yaptıkları ihracat ise 58,7 milyar dolar olarak tespit edilmiştir.

ticaretlerinde Belarus 617 milyon dolar, Kırgızistan 186 milyon dolar, Ermenistan ise 248 milyon dolarlık dış ticaret açığı vermiştir.

Kaynakça

- Avrasya Ekonomik Topluluğu (EvrAzEs). (2019). *TREATY on the Establishment of the Eurasian Economic Community: Avrasya Ekonomik Topluluğu (EvrAzEs)*. Kasım 25, 2019 tarihinde Avrasya Ekonomik Topluluğu (EvrAzEs) Web Sitesi: <http://www.evrazes.com/docs/view/95> adresinden alındı
- Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT, Commonwealth of Independent States/CIS). (2019). *About Commonwealth of Independent States*. Kasım 25, 2019 tarihinde Commonwealth of Independent States Statistics (CISSTAT) Web Sitesi: <http://www.cisstat.com/eng/cis.htm> adresinden alındı
- Eurasian Economic Union (EAEU). (2019). *Timeline:Eurasian Economic Union (EAEU)*. Kasım 25, 2019 tarihinde Eurasian Economic Union (EAEU) Web Sitesi: <http://www.eaeunion.org/?lang=en#about-history> adresinden alındı
- International Trade Centre (ITC), Trademap. (2019). *Trade Map: ITC*. Kasım 7, 2019 tarihinde ITC Web sitesi: <https://www.trademap.org/> adresinden alındı
- Uluslararası Para Fonu (IMF). (2019, Ekim 18). *World Economic Outlook Database, October 2019: IMF*. Uluslararası Para Fonu (IMF) Web sitesi: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019/02/weodata/WEEOct2019all.xls> adresinden alındı
- Union of Internatioanal Associations (UIA). (2019). *Eurasian Economic Community (EurAseC): Union of Internatioanal Associations (UIA)*. Kasım 25, 2019 tarihinde Union of Internatioanal Associations (UIA) Web Sitesi: <https://uia.org/s/or/en/1100035858> adresinden alındı